

Araştırma Makalesi • Research Article

Renge Bağlı Köy Adlandırmalarında Kastamonu Örneği
Kastamonu Example in Village Namings Depending on Colour

Erol TOPAL*

Öz: Ad biliminin başlıca inceleme alanları kişi adları, yer adları, hayvan adları ve bitki adlarıdır. Bunlar içinde yer adları (toponimi), bir ülkenin sosyal ve kültürel özelliklerini ortaya koyması açısından incelenmesi gereken önemli alanlardan birisidir. Yer adları içinde de köy adları ayrı bir öneme sahiptir. Çünkü köyler, yerleşilen yerlerin vatan hâline getirilmesinde, kültürün yaşatılması ve kuşaktan kuşağa aktarılmasında köprü vazifesi görmektedir. İdari teşkilatın en küçük yönetim birimi olan köyler, Türkiye’deki yerleşimlerin aydınlatılması bakımından önem arz etmektedir. Anadolu’ya gelen Türkler için ilk yerleşim yerlerinden biri olan ve bünyesinde pek çok köyü barındıran Kastamonu, eski çağlardan bu güne birçok medeniyetin izini taşımaktadır. Kastamonu sınırları içerisinde bulunan 1054 köy adlandırılırken birçok unsur göz önünde bulundurulmuştur. Bu unsurlardan biri de renklerdir. Kastamonu’da renklerden ismini alan köy sayısı 119 olup sadece ikisi yabancı iken diğerleri tamamen Türkçedir. Renk isimleri niteleme sıfatı olmaları sebebiyle köy adlarında tamlayan unsuru olarak kullanılmıştır. Renkler, bazı köy adlarında tek başına kullanılırken bazılarında ise hem yapım eki hem de çekim eki almıştır.

Anahtar Kelimeler: Toponimi, köy adları, renkler, Kastamonu

Abstract: The main fields of study of the science of names are personal names, place names, animal names and plant names. Among these, place names (toponymy) is one of the important areas that should be analysed in terms of revealing the social and cultural characteristics of a country. Among place names, village names have a special importance. Because villages serve as a bridge in turning the settled places into homeland, keeping the culture alive and transferring it from generation to generation. Villages, which are the smallest administrative units of the administrative organisation, It is important in terms of illuminating the settlements in Turkey. Kastamonu, one of the first settlements for the Turks who came to Anatolia and hosting many villages, bears the traces of many civilisations from ancient times to this day. While naming 1054 villages within the borders of Kastamonu, many elements were taken into consideration. One of these elements is colours. The number of villages named after colours in Kastamonu is 119 and only two of them are foreign while the others are completely Turkish. Colour nouns were used as a complement element in village names because they are qualifying adjectives. Colors are used alone in some village names, while in others they are used both as a suffix and as an inflectional suffix.

Keywords: Toponymy, village names, colours, Kastamonu

* Doç. Dr., Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü
ORCID: 0000-0002-9773-0389 etopal@kastamonu.edu.tr

Cite as/ Atıf: Topal, E. (2024). Renge bağlı köy adlandırmalarında Kastamonu örneği. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(3), 1132–1139. <http://dx.doi.org/10.18506/anemon.1544163>

Received/Geliş: 05 Sep/Eylül 2024

Accepted/Kabul: 03 Dec/Aralık 2024

Published/Yayın: 30 Dec/Aralık 2024

Giriş

Adlar, nesne ya da kavramların daha kolay anlaşılmasında önemli rol oynayan kelimelerdir. Bu yüzden insanoglu dünya üzerinde var olduğu andan itibaren yaşadığı yerlere, kullandığı eşyalara, hayvanlara ve daha pek çok nesneye adlar vermiştir. İnsanların yaşadıkları yerlere verdiği adların niçin verildiği zamanla araştırmacıların dikkatini çekmiş ve böylece ad bilimi doğmuştur. Sakaoğlu, ad bilimini canlıların, nesnelere ve kavramların, kısacası çevremizde gördüğümüz ve algıladıklarımızın adıyla ilgilenen bilim dalı olarak tanımlamıştır (Sakaoğlu, 2001, s. 9). Yer, insan, hayvan ve bitki isimleri ad biliminin başlıca inceleme alanlarıdır (Aksan, 1995, s. 18-35). Bunlar içinde de yer adları, tarih boyunca hep merak edilen bir konu olmuştur. Türkçe Sözlük'te yer adları bilimi "Yer adlarını inceleme konusu edinen dil bilimi dalı, toponimi" olarak ifade edilmektedir. (TDK, 2019, s. 2578).

Yer adları biliminin karşılığı toponimi ise dilimize Fransızcadan geçmiş olup Yunanca 'topos' (yer) ve 'onoma' ya da 'onima' (ad) kelimelerinin birleşmesiyle oluşmuştur. (Şahin, 2007, s. 2).

Yer adları bilimi, konusu itibarıyla folklor, tarih, sanat tarihi, arkeoloji, sosyoloji, antropoloji, coğrafya, etnoloji, jeoloji, botanik ve biyoloji gibi alanlarla doğrudan ilgilidir (Atmaca, Güzel 2018, s. 305). Bir toplumun sosyal ve kültürel yapısını yaşadıkları mekânın tarihî geçmişini ve coğrafi özelliklerini öğrenmede yer adları önemli ipuçları taşımaktadır (Uygur, 1967, s. 495-502). Toplumların kültür hazineleri içerisinde önemli bir payı olan bu adların, hafızaların canlı tutulmasında ve kültürlerin geçmişten geleceğe aktarılmasında önemli rolü bulunmaktadır. Yer adları, insan ile mekân arasındaki ilişkileri yansıttığı gibi insanın bu mekânı algılayış biçimi hakkında da fikir vermektedir (Yaşar, Yaşar 2010, s. 599). Adlandırmadaki asıl gaye, o yeri diğerlerinden ayırmak ve kendilerine ait olduğunu göstermektedir (Uysal, Coşkun, 2019, s. 206). Dolayısıyla, ulusların dil, tarih ve coğrafi özellikleri adeta bu adlarda hayat bulmaktadır (Hanılçe, 2013, s. 89). Ayrıca yer adları bir yörenin nüfus hareketleri ve iskân tarihi hakkında da isabetli bilgiler ortaya koyulmasına yardımcıdır. Coğrafyayı kendisine vatan yapan milletler, çoğu zaman, kopup geldikleri ana yurtlarındaki adları yeni yerleştikleri bölgelerdeki benzer yerlere koymuştur (Gülensoy, 1995, s. 9).

Bunun dışında insanlar yaşadıkları coğrafyayı adlandırırken özellikle yerleştikleri yerlerin yakınlarındaki dağ, akarsu, tepe göl ve bitki isimlerini kullanmıştır. Buna ilaveten aile-boy-aşiret, meslek ve hayvan isimleri, tarihî ve dinî unsurlar, alet-eşya, araç-gereçler, coğrafi özellikler ve renk isimlerinden de faydalanmıştır. Bu adlandırmalar ile fethedilen topraklar vatan hâline getirilerek belgelendirilmiştir. Türkler, fethettikleri topraklara fonetiğe uygun Türkçe isimler vermiştir (Akar, 2006, s.51). Bu isimlerin araştırılmasına yönelik Türkiye'de son yıllarda çalışmalar artmıştır. Ayrıca konuyla ilgili bölgesel ve genel bibliyografyalar da hazırlanmaktadır. Bunlardan Tapar'ın yakın bir zamanda, dil araştırmacılarının yaptığı çalışmaları sınıflandırarak oluşturduğu genel kaynakça Türkoloji açısından büyük bir önem arz etmektedir (Tapar, 2023).

İdari teşkilatın Türkiye'deki ilk basamağı olan köyler, Orta Asya'dan gelen Oğuz boylarının Anadolu'da yerleştikleri yerleri göstermesi açısından çok önemlidir (Göney, 1975, s. 279). 1071 Malazgirt zaferi sonucunda Anadolu'ya yerleşmeye başlayan Türkler, Kastamonu ve yöresine de gelmiştir. 1243 Köseadağ Savaşı akabinde Anadolu'da artan Moğol baskısı Kastamonu'nun güvenli yerlerden biri olmasını sağlamıştır. O dönemden itibaren işgal görmemiş Kastamonu ve yöresinde Türk varlığı, kültürü ve gelenekleriyle kesintisiz olarak yaşamıştır (Topal, İbret, 2020a, s. 467). Bu noktadan hareketle Kastamonu'nun Türk kültür ve medeniyetinde tarihî bir yeri olduğu söylenebilir. 13.108 km²lik yüz ölçümüne sahip olan bu ilin doğusunda Sinop; batısında Bartın, Karabük; güneyinde Çankırı; güneybatısında Çorum ve kuzeyinde Karadeniz bulunmaktadır.

Birçok bilim dalı açısından bakır alan olan Kastamonu yöresi, yer ve köy adları bakımından da fazla incelenmemiştir. Yöreyle ilgili sınırlı sayıda bazı çalışmalar mevcuttur. Bunlardan Topal ve İbret'in yaptığı "Köy Adları Açısından Bir İnceleme: Kastamonu Merkez Köy Adları" adlı çalışma (Topal, İbret, 2020a) sadece merkez köy adları ile sınırlı kalmıştır. Bu çalışmada merkez köy adları, leksik-semantik bakımdan incelenmiş; diğerleri ele alınmamıştır. Yine Topal ve İbret tarafından hazırlanan "Yer Adları Açısından Bir İnceleme: Tosya'da (Kastamonu) Yer Adları" adlı çalışmada

(Topal, İbret 2020b) sadece Kastamonu'nun Tosya ilçesindeki yer adları incelenmiştir. Küçükbaşmacı'nın "Kent Folkloru Bağlamında İş Yeri Adları Üzerine Bir İnceleme: Kastamonu Örneği" (Küçükbaşmacı 2021) adlı eserinde ise Kastamonu merkezdeki iş yerlerinin adları ele alınmıştır. Kastamonu köy adlarının sınıflandırılarak, leksik ve semantik bakımdan incelenmesi gerekmektedir. Bu nedenle ilin idarî sınırları içindeki bütün köyler çalışma alanı olarak seçilmiştir.

Kastamonu'nun İçişleri Bakanlığı Türkiye Mülki İdare Bölümler Envanterine (2024) kayıtlı 1054 köyünün adlandırılmasında leksik ve semantik unsurlar etkilidir. Adlandırmada kullanılan unsurlardan biri de renklerdir. Çalışma, Kastamonu'nun idarî sınırları içinde yer alan renge bağlı köy adlarını kapsamaktadır.

Renk, Türkçe Sözlük'te "cisimler tarafından yansılan ışığın gözde oluşturduğu duyum" olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2019, s. 1973). Renkler, sözcük türü olarak sıfatlar içerisinde yer alır. Sıfatlar ismin büyüklük-küçüklük, yön, renk, sayı ve biçiminin ortaya konması açısından köy adları oluşturulurken faydalanılan kelimelerdir. Niteleme bakımından sıfatlar içerisinde köy adlarının önünde kullanılmaya müsait olanı ise renklerdir.

Renkler, geçmişten bugüne devlet adı başta olmak üzere ırmak, dağ, göl, hayvan, deniz ve köy gibi bir çok yerde adlandırma için kullanılmış, insanların birçok şeyi kavramlaştırmasında rehberlik etmiştir. Toplumların renkleri yer adlarında kullanmaları söz varlıkları, kültür ve geleneklerine göre değişebilmektedir.

Renkler, her alanda Türklerin ad verme geleneğinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu millet, renk isimlerini gelişigüzel kullanmamıştır. Renkler, Türk kültüründe tek bir anlama sahip olmamış değişik anlam ve görevler üstlenmiştir. Renk adları ise sözcük türetme ve bunları birleştirmede sık kullanılması bakımından Türkçede özel bir yere sahiptir. Türkçe renk adları hayvan, eşya bitki, hastalık gibi günlük hayatta sıklıkla kullanılan birleşik isimleri yapmada faydalandığı gibi özel adların -bilhassa- yer adlarının elde edilmesinde de kullanılır (Bayraktar, 2013, s. 96). Bu renk adlarından bazıları diğerlerine göre daha fazladır. V. Gabain Türklerin ak, kara, kırmızı, sarı ve yeşil renkleri diğerlerine göre kapsamlı bir şekilde kullandığını belirtir. Buradan hareketle bu renkler, Türkçede esas ve ana renkler olarak kabul edilir. Diğerleri ise ara renklerdir (Öztürk, 2017, s. 108).

Türkler, renkleri coğrafyayı niteleyici bir unsur olarak kullandığı gibi pek çok hayvan, nesne, bitki, kaya, taş ve köye ad verirken de onlardan faydalanmıştır. Buna örnek olarak Tosya Ilgaz Dağı eteklerinde karstik bir arazi üzerinde yerleşmiş olan ve adını, karstik kayaların ak renginden alan Akçataş Köyü verilebilir. (Topal, İbret, 2020a, s. 469). Ayrıca renk isimlerinin Türkçede yön gösterme gibi bir özelliği de mevcuttur. Türk dilinde, kök doğuyu, kırmızı güneyi, ak batıyı, kara da kuzeyi sembolize etmektedir (Gabain, 1969, s. 109). Kastamonu köy adlarında da bunun örneklerini görmek mümkündür. Bu ilin merkezine bağlı "Karakuz" köyü ve İnebolu'ya bağlı "Akgüney" köyü, adlarını yön isimlerinden almaktadır.

Türkler, Türkçe renk isimlerinin yanı sıra yabancı dillerden alıntı renkleri de yerlere ad vermekte kullanmaktadır. Fakat bunlar dile geç girmeleri ve Türkçe renk isimleri kadar kapsayıcı olmamaları sebebiyle pek tercih edilmemektedir. Kastamonu'da da Arapça "siyah" ve "zümrüt" ismiyle birer köy mevcuttur. Siyah, kalabalık bir sülale adıyla köy isminde kendini göstermektedir. Değerli bir maden olan zümrütün Türkçe Sözlük'teki tanımlarından biri de koyu yeşildir. (TDK, 2019, s. 2667). Bu isimle bilinen köy, yeşillikler içinde bir orman köyüdür.

Yöntem

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme kullanılmıştır. Çalışmanın veri kaynağını İçişleri Bakanlığı Türkiye Mülki İdare Bölümler Envanterine kayıtlı Kastamonu köy adları oluşturmaktadır. Verilerin analizinde içerik analizinden faydalanılmıştır. Buna göre renk ismi içeren köy adları tespit edilmiş ve listelenmiştir. Daha sonra kullanım sıklıklarına göre frekans analizi yapılmıştır. Buna ek olarak renk isimleri yapı ve köken bakımından da incelenmiştir.

İnceleme, ana ve ara renklerle yabancı dillerden geçen alıntı renk isimleri ve bunların frekans sayıları üzerinden yapılmıştır. Renkler üzerine gelen yapım ve çekim ekleri tespit edilerek işlevleri ortaya konmuştur. Renk isimleriyle oluşturulan köy adlarının yapıları üzerinde de durulmuştur.

Bulgular

Kastamonu'da renk adları ile kurulmuş köy adları ve bağlı buldukları ilçeler şunlardır: Akbayır (Cide), Akbük (Tosya), Akça (Cide), Akçabel (Doğanyurt), Akçaçam (Azdavay), Akçakese (Ağlı-Merkez-Taşköprü), Akçam (Abana), Akçapınar (Devrekani), Akçasu (Hanönü), Akçataş (Merkez), Akçay (İnebolu), Akdeğirmen (Taşköprü), Akdivan (Ağlı), Akdoğan (Devrekani-Merkez-Taşköprü), Akdoğantekke (Taşköprü), Akgeçit (Araç), Akgüney (İnebolu), Akkaya (İhsangazi), Akkirpi (İhsangazi), Akkonak (İnebolu), Akmescit (Devrekani), Akpınar (Daday), Akseki (Taşköprü-Tosya), Aksinir (Merkez), Aksu (Araç), Aktaş (Araç-İnebolu), Aktaştekke (Daday), Alaca (İnebolu), Alacık (Azdavay-Küre), Alaçay (Devrekani), Alakaya (Araç), Alasökü (Taşköprü), Alatarla (Taşköprü), Alayazı (Cide), Alayüz (Cide), Bozarmut (Devrekani-İhsangazi-Taşköprü), Bozkoca (Devrekani), Bozkocatepe (Devrekani), Bozoğlak (Merkez), Çakırçay (Hanönü), Çakırlı (Cide-Doğanyurt), Çalkaya (Pınarbaşı), Çalköy (Araç), Gökbel (İnebolu), Gökbelen (Hanönü), Gökçe (Doğanyurt), Gökçe ağaç (Hanönü), Gökçeçat (Araç), Gökçekent (Merkez), Gökçeler (Cide), Gökçeören (Cide), Gökçeöz (Tosya), Gökçesu (Araç), Gökçevre (İnebolu), Göközü (Tosya), Gökören (Daday), Göktaş (Azdavay), Karaağaç (Daday), Karabey (İnebolu-Tosya), Karaca ağaç (Daday), Karacakaya (Çatalzeytin-Taşköprü), Karacalar (Araç), Karacaören (Daday-Pınarbaşı), Karacık (Araç), Karacam (Devrekani), Karacomak (Merkez), Karadonu (Küre), Karafasıl (Pınarbaşı), Karahalıllılar (Azdavay), Karakadı (Cide), Karakaya (Araç), Karakuşlu (Azdavay), Karakuz (Merkez), Karapürçek (Taşköprü), Karasapaça (Tosya), Karayazıcılar (Devrekani), Kırcalar (Azdavay-Merkez), Kızılca (Tosya), Kızılcaelma (Bozkurt), Kızılcağaya (Çatalzeytin), Kızılcaören (Taşköprü), Kızılcaörhen (Taşköprü), Kızıllar (İhsangazi), Kızılkele (Merkez-Taşköprü), Kızılören (Araç), Kızılörencik (Daday), Kızılsaray (Araç), Sarıalan (Hanönü), Sarıca (Merkez), Sarıçam (Daday), Sarıçiçek (Bozkurt), Sarıhacı (Araç), Sarıkavak (Taşköprü), Sarıpınar (İhsangazi), Sarıseki (Taşköprü), Sarıyonca (Devrekani), Siyahlar (Daday), Yeşilköy (Azdavay), Yeşilova (Araç), Yeşilöz (İnebolu), Yeşilpınar (Ağlı), Yeşilyurt (Taşköprü), Yeşilyuva (Abana), Zümrüt (Azdavay).

Renklerle Kurulmuş Köy Adları

Ana Renklerle Kurulmuş Köy Adları

Ak ile Kurulmuş Köy Adları: Akbayır, Akbük, Akçam, Akçay, Akdeğirmen, Akdivan, Akdoğan, Akdoğantekke, Akgeçit, Akgüney, Akkaya, Akkirpi, Akkonak, Akmescit, Akpınar, Akseki, Aksinir, Aksu, Aktaş, Aktaştekke.

Kara ile Kurulmuş Köy Adları: Karaağaç, Karabey, Karacam, Karacomak, Karadonu, Karafasıl, Karahalıllılar, Karakadı, Karakaya, Karakuşlu, Karakuz, Karapürçek, Karasapaça, Karayazıcılar.

Kızıl ile Kurulmuş Köy Adları: Kızıllar, Kızılkele, Kızılören, Kızılörencik, Kızılsaray.

Sarı ile Kurulmuş Köy Adları: Sarıalan, Sarıçam, Sarıçiçek, Sarıhacı, Sarıkavak, Sarıpınar, Sarıseki, Sarıyonca.

Yeşil ile Kurulmuş Köy Adları: Yeşilköy, Yeşilova, Yeşilöz, Yeşilpınar, Yeşilyurt, Yeşilyuva.

Ara Renklerle Kurulmuş Köy Adları

Akça ile Kurulmuş Köy Adları: Akça, Akçabel, Akçaçam, Akçakese, Akçapınar, Akçasu, Akçataş.

Ala ile Kurulmuş Köy Adları: Alaçay, Alakaya, Alasökü, Alatarla, Alayazı, Alayüz, Alaca, Alacık.

Boz ile Kurulmuş Köy Adları: Bozarmut, Bozkoca, Bozkocatepe, Bozoğlak.

Çakır ile Kurulmuş Köy Adları: Çakırçay, Çakırlı.

Çal ile Kurulmuş Köy Adları: Çalkaya, Çalköy.

Gök ile Kurulmuş Köy Adları: Gökbel, Gökbelen, Gökçevre, Gökomuz, Gökören, Göктаş.

Gökçe ile Kurulmuş Köy Adları: Gökçe, Gökçe ağaç, Gökçeçat, Gökçekent, Gökçeler, Gökçeören, Gökçeöz, Gökçesu.

Karaca ile Kurulmuş Köy Adları: Karaca ağaç, Karacakaya, Karacalar, Karacaören.

Kırca ile Kurulmuş Köy Adları: Kırcalar.

Kızılca ile Kurulmuş Köy Adları: Kızılca, Kızılcaelma, Kızılca kaya, Kızılcaören, Kızılcaörhen.

Sarıca ile Kurulmuş Köy Adları: Sarıca.

Alıntı Renklerle Kurulmuş Köy Adları

Siyah ile Kurulmuş Köy Adları: Siyahlar.

Zümrüt ile Kurulmuş Köy Adları: Zümrüt.

Yapı Bakımından Köy Adları

Kök Hâlindeki Köy Adları: Siyahlar, Zümrüt.

Türemiş Köy Adları: Akça, Alaca, Alacık, Çakırlı, Gökçe, Gökçeler, Karacalar, Karacık, Kırcalar, Kızılca, Sarıca.

Birleşik Yapılı Köy Adları

Sıfat Tamlaması Biçiminde Kurulmuş Köy Adları: Akbayır, Akbük, Akçay, Akdeğirmen, Akdivan, Akdoğan, Akdoğan tekke, Akgeçit, Akgüney, Akkaya, Akkirpi, Akkonak, Akmescit, Akpınar, Akseki, Aksinir, Aksu, Aktaş, Akçam, Aktaş tekke, Akçabel, Akçaçam, Akçakese, Akçapınar, Akçasu, Akçataş, Alasökü, Alatarla, Alayazı, Alayüz, Alaçay, Alakaya, Bozarmut, Bozkoca, Bozoğlak, Bozkocatepe, Çakırçay, Çalkaya, Çalköy, Gökbel, Gökbelen, Gökçevre, Gökomuz, Gökören, Göктаş, Gökçe ağaç, Gökçeçat, Gökçekent, Gökçeören, Gökçeöz, Gökçesu, Kara ağaç, Karabey, Karafasıl, Karahalılılar, Karakadı, Karakaya, Karakuşlu, Karakuz, Karapürçek, Karasapaca, Karayazıcılar, Karaçam, Karaçomak, Karadonu, Karaca ağaç, Karacakaya, Karacaören, Kızıllar, Kızılkese, Kızılören, Kızılörencik, Kızılsaray, Kızılcaelma, Kızılca kaya, Kızılcaören, Kızılcaörhen, Sarıalan, Sarıçam, Sarıçiçek, Sarıhacı, Sarıkavak, Sarıpınar, Sarıseki, Sarıyonca, Yeşilköy, Yeşilova, Yeşilöz, Yeşilpınar, Yeşilyurt, Yeşilyuva.

Tartışma ve Sonuç

Kastamonu'nun yerleşim tarihi çok eskilere dayanmaktadır. Türkler de Anadolu'ya girdikleri dönemden itibaren bu yerleşim yerini benimsemiştir. Burada, köyler kurarak bunları adlandırmıştır. Bu adlandırmada boy, aile, aşiret, coğrafi özellik, tarihî yerleşme, dinî-millî, tarım, hayvan, alet-eşya-yapı ve bitki unsurları, meslek ve renk adları, yerin konumu ve yönü kullanılmıştır. Bu adlandırmalar sonucunda yöre yurt hâline getirilerek Türk millî kültür ve gelenekleri yaşatılmıştır.

Resmî kaynaklardan tespit edilen ve Kastamonu'da ismini renklerden alan köy sayısı 119, birbirinden farklı olanı 104 ve aynı ismi paylaşan ise 15'tir. Renge bağlı köy adlarında siyah ve zümrüt hariç Türkçe renk adları kullanılmıştır. Bu ilde ismini renklerden alan köy adı toplamının yüzde onundan fazladır. Bu da Türk kültüründe renklerin her alanda kullanımının önemini ortaya koymaktadır.

Kastamonu köy adlarında kullanılan renk ve frekans sayıları şu şekildedir. Ak (20), Akça (7), Ala (6), Alaca (1), Alacık (1), Boz (4), Çakır (1), Çakırlı (1), Çal (2), Gök (6), Gökçe (8), Kara (14), Karaca (4), Karacık (1), Kızıl (5), Kızılca (5), Kırca (1) Sarı (8), Sarıca (1), Siyah (1), Yeşil (6) ve Zümrüt (1).

a) Kastamonu köy adlarında en çok kullanılan renk aktr. Bu isim kendinden türeme ve ara renk olan akça ile birlikte 26 yerde tamlayan görevinde bir yerde de tek başına kullanılmıştır. Bazen köyün yönünü göstermiş bazen de bir ırmak, pınar, hayvan veya bir taşın rengini belirtmiştir.

b) Kara, aktan sonra türevleri karaca ve karacık ile birlikte en çok kullanılan ikinci isimdir. Bu isim yön ve bir nesnenin rengini göstermesi bakımından diğer renk isimlerine göre daha fazla kullanılmıştır.

c) Gök ve gökçe 12 yerde tamlayan olarak kullanılırken ayrıca gökçe, 2 yerde yalnız başına köy adıdır.

ç) Kızıl ismi kızılca ile birlikte 10 yerde kullanılmasıyla köy adlarında 4. sırada yer alır.

d) Diğerleri ise sırasıyla sarı, ala, yeşil, boz, alaca, alacık, çakır, çakırlı, çal, kırca, siyah ve zümrüttür.

Kastamonu köylerinde renge bağlı adlandırmalarda ak, akça, ala, alaca, boz, çakır, çal, gök, gökçe, kara, karaca, kızıl, kızılca, kır, gök(mavi), sarı, sarıca, siyah, yeşil ve zümrütün kullanıldığı görülmektedir. Ana renkler 53; ara renkler ise 49 köy adında yer almıştır. Kastamonu köy adlarında kullanılan renk isimlerinden sadece siyah ve zümrüt Türkçe değil Arapçadır. Bunlardan siyahın Türkçe karşılığı kara, zümrütünkü ise yeşildir. Bir köye adını veren “Siyahlar” o köyde yaşayan kalabalık bir sülaleyi göstermektedir. Zümrüt adını alan köy ise yeşillikler içinde bir orman köyüdür. Bu kelimelerin daha az yerde kullanılma sebebi dilimize geç girmesi, Türkçe renk isimlerinin bunlardan daha fazla özellikler ortaya koyarak farklı çağrışımlara sahip olmasıdır.

Kastamonu’da köy adlarındaki renk isimleri biçim bakımından ele alındığında kök hâlinde kullanılanların sayısı 74’tür. Kök hâlindeki bu renklerden sadece ikisi tek başına kullanılırken diğerleri sıfat görevindedir. Kastamonu köy adlarında tespit edilen türemiş renk ismi ise 30’dur. Bu kelimelerde kullanılan yapım ekleri, kelimeye benzerlik anlamı katan +ÇA, küçültme anlamı katan +cık ve aitlik anlamı katan +lı’dır. Kastamonu köy adlarında en çok kelimeye benzerlik, gibilik ve eşitlik anlamı katan -Akça, Alaca, Gökçe, Karaca, Kızılca, Kırca, Sarıca kelimelerinde görüldüğü gibi- +ÇA eki kullanılmıştır. Kelimeye aitlik anlamı katan +lı ve +lu eki ise Çakır+lı, Karahalı+lılar ve ve Karakuş+luda kendini göstermektedir. Ayrıca +cık eki ala ve kara renk isimlerine gelerek kelimeye küçültme anlamı katmıştır. Türemiş renk isimlerinden 11’i yalnız başına bir köy adını karşılarken diğerleri bir başka ismin önünde niteleme sıfatı olarak kullanılmıştır. Bazı köy adlarında yapım eklerinin üzerine Karahalılılar, Siyahlar ve Kırcalar örneklerinde olduğu gibi kelimeye +gil anlamı katan +lar çekim ekinin de geldiği görülmektedir.

Renk adları, niteleme sıfatı olduğundan sıfat tamlamasının tamlayan unsurudur. Renkler bazı köylerde çam, armut, ağaç, çiçek, yonca, elma, kavak gibi bitkilerin özelliklerini gösterirken; bazılarında ise belen, çat, çay, geçit, kaya, pınar, taş, tarla, sökü, yazı gibi coğrafi şekil, bitki örtüsü ve arazinin durumunu ortaya koymak amacıyla kullanılmıştır. Yine renkler bir kısım yerlerde doğan, kirpi, kuş, oğlak gibi hayvan isimlerinin önüne gelirken, bazılarında ise bey, hacı, halılılar, kadı, boy, aşiret, dinî ve millî unsurların önünde yer almıştır. Birkaç yerde de konak, mescit, ören, örhen, saray gibi tarihî yerleşim alanlarını nitelemiştir.

Kastamonu’da renge bağlı köy adlarının 91’i yapı bakımından sıfat tamlaması şeklinde kurulmuştur. Kastamonu genelinde Akça, Alaca, Alacık, Çakırlı, Gökçe, Gökçeler, Karacalar, Karacık, Kırcalar, Kızılca, Sarıca, Siyahlar, Zümrüt adlı 13 köy ise sadece renk isimlerinden oluşmaktadır. Bunlardan siyah ve zümrüt hariç diğerlerinin üzerine yapım ekleri getirilmiştir.

Sonuç olarak en küçük ve temel idari birim olan köyler, kültürün yaşatılması, aktarımı ve bir yörenin vatan hâline getirilmesinde büyük öneme sahiptir. Bu açıdan köylerin adlarıyla birlikte korunması ve yaşatılması gerekmektedir.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Bu makale tek yazarlıdır.
2. Çalışmanın herhangi kurum ya da kuruluş ile çıkar çatışması yoktur.
3. Bu çalışma için etik kurul onayına ihtiyaç bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Akar, A. (2006). Renge bağlı yer adlandırmalarında Muğla örneği. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (20), 51-63.
- Aksan, D. (1995). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim*, TDK.
- Atmaca, E & Güzel, Ö. (2018) Antalya'nın Korkuteli ilçesinin köy adları, *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi* 6(15), 304-328.
- Ayverdi, İ. (2020). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, c.1-3, Kubbealtı Neşriyatı.
- Bayraktar, N. (2013). Türkçede renk adlarıyla özel ad yapımı. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 9(2), 95-114.
- Gabain, A. Von, (1968). Renklerin Sembolik Anlamları (Çev. Semih Tezcan), *Türkoloji Dergisi* 3(1), s. 107-113 (Orijinal çalışma 1962 yılında yayınlanmıştır).
- Göney, S. (1975). *Büyük Menderes Bölgesi*,. No: 1895, İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Gülensoy, T. (1995). *Yer adları kılavuzu*. TDK.
- Hanilçe, M. (2013). Vatan topraklarındaki imza: Türk yer adları, zile kazası örneği (1455-1575). *Turkish Studies*, 8(2), 89-135.
- İçişleri Bakanlığı (2024). *Mülki idare bölümleri Türkiye mülki idare bölümleri envanteri*. <https://www.e-icisleri.gov.tr/Anasayfa/MulkiIdariBolumleri.aspx> (Erişim tarihi: 25.06.2024)
- Küçükbasmacı, G. (2021). Kent Folkloru Bağlamında İş Yeri Adları Üzerine Bir İnceleme: Kastamonu Örneği. *Hüseyin Özbay'a Armağan* içinde (Ed. Mustafa Kurt, Asiye Uslu Üstten). Kurgan Edebiyat. s.188-223
- Öztürk, Ş. (2017). Geçmişten günümüze Türk dünyasında, Türk lehçe ve ağızlarında kullanılan renk isimleri. *Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 4(11), 107-127.
- Sakaoğlu, S. (2001). *Türk Ad Bilimi I*. TDK.
- Şahin, İ. (2007). Türkçe yer adlarının yapısı üzerine. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 32, 1-14.
- TDK (2019). *Türkçe Sözlük*. (11. Baskı), TDK.
- Tapar, D. (2023). Türkiye'de yer adları bilimi hakkında yapılmış çalışmalar üzerine kaynakça denemesi. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 11, 1101-1121.
- Topal, E. & İbret, B. Ü. (2020a). Köy adları açısından bir inceleme: Kastamonu merkez köy adları. *Turkish Studies- Language*, 15(1). 463-476.
- Topal, E. & İbret B.Ü. (2020b). Yer adları açısından bir inceleme: Tosya'da (Kastamonu) yer adları. *Folklor/Edebiyat*, 26(101), 41 - 54.
- Uygur, N. (1967). "Yer Adları", *Türk Dili Dergisi*, (187), 495-502.
- Uysal, İ. & N., Coşkun, H. (2019). Renge bağlı yer adları: Karaman/Sarıveliler örneği. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-BELLETEM*, 68 (Aralık), 205-225.
- Yaşar, O & Yaşar F. (2010). Ayvacık, Bayramiç, Çan, Ezine ve Yenice (Çanakkale İli) ilçelerinde köy adlarının kaynakları, *The Journal of International Social Research*, 3(11), 599-611.

Extended Abstract

Names are words that enable a concept to be explained in the easiest way. Since the moment of existence, human beings have given names to the environment in which they live, appropriate to their own life and culture. Over time, these given names attracted the attention of researchers and a branch of science was born with the name. Onomastics, which has always been a curious field throughout history, mainly examines personal names, place names, animal names and plant names. Considering today's conditions, the science of place names (toponymy) is more important in terms of determining local names and examining the history of the region. Toponymy is an interdisciplinary field of study that interests many branches of science.

The word toponymy was transferred from Greek to French and from there it became the name of a branch of science. Village names have a special importance among place names. Because villages reveal the cultural, social and economic characteristics of a country. In addition, villages serve as a fundamental bridge in turning settlements into homelands, keeping culture alive and transferring it from generation to generation. Therefore, villages should be kept alive and protected with their traditions and customs.

In Turkey, villages are the smallest administrative unit of the administrative organization. The names of the villages, which have been permanent settlements of the Turks since the moment they entered Anatolia, should also be examined. Kastamonu has been a residential area since ancient times. Due to this feature, it bears the traces of many civilizations. With the beginning of the conquest of Anatolia, Kastamonu quickly became one of the first settlements for the Turks. There are many villages in Kastamonu named after Turkish tribes. Turkish culture and tradition have made themselves felt in Kastamonu, which was never occupied and received very little immigration during the time it was under the control of the Turks. Therefore, this region is a virgin area for many branches of science, especially Turcology. For this reason, Kastamonu region was chosen as the study area.

There are 1054 villages registered throughout Kastamonu. The names of these villages were given considering many factors. One of these elements is colors. Colors have an important place in almost every field in the Turkish naming tradition and are not used randomly. The number of villages named after colors in Kastamonu is 119. While colors are used alone in village names, they are also used as descriptive adjectives for many elements. Among the color names used in village names, only black and emerald are foreign words, while all the other words are Turkish. These words are white, maple, tala, tawny, grey, cakir, çal, sky, black, roe, red, reddish, like yellow and green. The most used of these words is the word ak. Since color names are descriptive adjectives, they are used as complement elements in village names. Colors correspond to some village names on their own. Derivational suffixes to some color names add belonging and diminutive meaning to the word. In some color names, the inflectional suffix +lAr is seen, which adds the meaning of plurality to the word.